Vammaisfoorumi ry
Funktionrättsforum rf
Finnish Disability Forum

26.2.2026

Vastaanottaja: Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunta
Asia: HE 113/2025 vp
Ajankohta: 26.2.2026

Vammaisfoorumin lausunto sosiaalihuoltolain, ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista annetun lain ja sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain muuttamisesta

Vammaisfoorumi ry kiittää lausuntopyynnöstä koskien sosiaali- ja terveysministeriön uutta pykäläehdotusta liitteessä 1.

Teknologisten ratkaisujen jaottelu ja lainsäädännöllinen eriyttäminen

Perustuslakivaliokunta on lausunnossaan (PeVL 51/2025 vp) todennut, että sääntelyä on täsmentää merkittävästi siten, että siitä käy nykyistä selkeämmin ilmi eriasteisesti perusoikeuksiin puuttuvat teknologiset ratkaisut ja niiden käytön edellytykset ja rajoitukset. Valiokunta korostaa, ettei täsmällisyys-, ja tarkkarajaisuusvaatimus edellytä jokaisen teknologisen ratkaisun yksityiskohtaisesti sääntelyä, vaan riittävää on ratkaisujen asianmukainen jaottelu ja lainsäädännöllinen eriyttäminen niiden vaikutusten kannalta. Samalla sääntelyn tulee mahdollistaa teknologian kehityksen huomioon ottaminen.

Pykäläluonnoksen 47 § 1 momentissa säädetään yleisesti asiakkaan sosiaalipalveluissa käytettävistä teknologisista ratkaisuista ja 2 momentissa kotona tai asumispalveluissa käytettävistä ratkaisuista. Ratkaisuja on ryhmitelty niiden käyttötarkoituksen mukaan, mikä mahdollistaa sääntelyn soveltamisen myös uusiin teknologisiin ratkaisuihin käyttötarkoituksen mukaisesti. Tätä voidaan pitää lähtökohtaisesti perusteltuna.

Pykäläluonnoksessa eri käyttötarkoituksiin (2 mom. 1-3 kohdat) liittyvien teknologisten ratkaisujen käytön edellytykset ja rajoitukset ovat kuitenkin sanamuodoltaan yhtenevät. Lisäksi 3 momentin mukaan teknologisen ratkaisun käytön tulee olla välttämätöntä asiakkaan hoidon, huolenpidon ja turvallisuuden turvaamiseksi.

Sääntelyn kokonaisuus jää kuitenkin osin epäselväksi. On tulkinnanvaraista, koskevatko 1 ja 2 momentin säännökset kaikkia sosiaalipalveluissa käytettäviä teknologisia ratkaisuja eli myös sellaisia, joista ei perustuslakivaliokunnan mukaan olisi tarpeen säätää laissa, vai ainoastaan perusoikeuksiin puuttuvia ratkaisuja. Vammaisfoorumin mielestä asia tulisi ilmaista selkeämmin ja avata lisää perusteluissa.

Esitetyllä sääntelyllä voi olla vaikutuksia asiakkaan yksityiselämän suojaan, henkilötietojen suojaan, kotirauhan suojaan, ja ne voivat ulottua myös asiakkaan läheisiin. Pelkkä käyttötarkoitusten esittäminen ei Vammaisfoorumin käsityksen mukaan vielä täytä perusoikeuksien rajoitusedellytyksiin kuuluvaa täsmällisyys- ja tarkkarajaisuusvaatimusta vaan sääntely jää tältä osin edelleen liian yleispiirteiseksi.,

Selvityksen antaminen asiakkaalle

Vammaisfoorumin näkemyksen mukaan 1 momentti tuo asianmukaisesti esiin sosiaalihuoltolain (SHL) 36 §:n mukaisen velvoitteen kuulla asiakasta sekä tarvittaessa hänen omaistaan, läheistään tai laillista edustajaansa ja selvittää asiakkaan mielipide.

On kuitenkin tärkeää, että selvitys annetaan asiakkaalle myös SHL 36 §:n 4 momentin edellyttämällä tavalla siten, että asiakas ymmärtää riittävästi selvityksen sisällön ja merkityksen. Vammaisfoorumi katsoo, että 1 momenttiin tulisi lisätä nimenomainen viittaus SHL 36 §:n 4 momenttiin selkeyden ja oikeusturvan vahvistamiseksi.

Asiakkaan itsemääräämisoikeus ja asiakkaan etu

Vammaisfoorumin näkemyksen mukaan pykäläluonnoksen keskeisin puute liittyy asiakkaan itsemääräämisoikeuteen. Ehdotuksessa ei edellytetä asiakkaan suostumusta tilanteissa, joissa otetaan käyttöön hänen perusoikeuksiaan rajoittava teknologinen ratkaisu. Tämä siitä huolimatta, että asiakkaan mielipide tulee selvittää ja että sosiaalipalvelujen vastaanottaminen perustuu vapaaehtoisuuteen. Käytännössä asiakkaan mahdollisuudet kieltäytyä ratkaisusta voivat jäädä vähäisiksi.

Perustuslakivaliokunta on lausunnossaan todennut, ettei perustuslaista sinänsä johdu estettä sääntelylle, jossa nimenomaista suostumusta ei edellytetä. Sosiaalipalvelujen vapaaehtoisuus ja asiakkaan edun ensisijaisuus ovat sääntelyn lähtökohtia. Vammaisfoorumi katsoo kuitenkin, että tilanteessa, jossa asiakas vastustaa perusoikeuksiaan rajoittavaa teknologista ratkaisua, sen käyttöä ei voida pitää asiakkaan edun mukaisena.

Vammaisfoorumin näkemyksen mukaan asiakkaalla tulee olla oikeus kieltäytyä teknologisen ratkaisun käyttöönotosta, eikä häntä voida velvoittaa sen käyttöön. Tällöin asiakkaan tarvitsemat palvelut tulee järjestää muulla, hänen hyväksymällään tavalla.

Asiakkaan oikeusturvakeinot

Pykäläluonnoksen 47 § 3 momentin mukaan asiakkaan 45 §:ssä tarkoitetusta päätöksestä tai asiakkaan ja palveluntuottajan välisestä sopimuksesta tulee käydä ilmi asiakkaan sosiaalipalvelussa käyttöön otettava 2 momentissa tarkoitettu teknologinen ratkaisu.

Vammaisfoorumi ei pidä riittävänä oikeusturvakeinona sitä, että asiakas voi hakea muutosta hallinto-oikeudelta vasta sosiaalipalvelupäätöksen tekemisen jälkeen tilanteessa, jossa hän on mahdollisesti jo ennakolta vastustanut teknologisen ratkaisun käyttöönottoa.

Asiakas voi olla suhteessa palvelujen järjestäjään alisteisessa asemassa, eikä hänellä välttämättä ole tosiasiallisia edellytyksiä tai resursseja ryhtyä muutoksenhakuprosessiin. Asiakkaan oikeus kieltäytyä teknologisesta ratkaisusta turvaisi parhaiten asiakkaan edun ja oikeudet.

Henkilötietojen käsittely

Pykäläluonnoksen mukaan teknologisen ratkaisun käyttöönotossa ja käytössä on huolehdittava siitä, ettei ratkaisu puutu asiakkaan tai muun henkilön yksityiselämän ja henkilötietojen suojaan enempää kuin on välttämätöntä asiakkaan hoidon ja huolenpidon tarpeen kannalta. Vammaisfoorumi toteaa, että sääntely on tältä osin selkeytynyt aiempaan ehdotukseen verrattuna, mikä on perusteltua perusoikeuksien suojan näkökulmasta.

Tekninen valvonta (48 §)

Pykäläluonnoksen mukaan sosiaalihuollon toimintayksikön yhteisissä tiloissa voidaan toteuttaa teknistä valvontaa asiakkaiden terveyden, turvallisuuden ja hyvinvoinnin turvaamiseksi. Sääntelyn täsmentäminen siten, että valvonta on rajattava ajallisesti ja alueellisesti välttämättömään sekä että sen on oltava oikeasuhtaista suhteessa tavoiteltuun päämäärään, selkeyttää ehdotusta aiempaan verrattuna.

Käytännössä keskeiseksi muodostuu ajallisen ja alueellisen välttämättömyyden tulkinta. Tämän toteutumiseen tulee kiinnittää erityistä huomiota sekä omavalvonnassa että viranomaisvalvonnassa.

Myös henkilötietojen käsittelyä koskevaa sääntelyä on tältä osin selkiytetty aiempaan ehdotukseen verrattuna, mikä on perusteltua perusoikeuksien turvaamiseksi.

Teknisestä valvonnasta ilmoittaminen

Vammaisfoorumi katsoo, että pykälän luonnosta on täydennettävä teknistä valvontaa ja sen toteuttamistapaa koskevan ilmoittamisvelvollisuuden osalta.

Pykäläluonnoksen mukaan teknisestä valvonnasta ja toteuttamistavasta on ilmoitettava näkyvällä tavalla niissä tiloissa, joissa sitä käytetään.

Vammaisfoorumi esittää, että sana *”näkyvä”* korvataan termillä *”saavutettava”*.

Ilmoituksen tulee olla toteutettu tavalla, joka vastaa asiakkaiden erilaisia toimintakykyjä. Pelkkä visuaalinen ilmoitus ei ole riittävä esimerkiksi näkövammaiselle henkilölle, vaan tiedon tulee olla saatavilla hänelle saavutettavassa muodossa. Saavutettavuus on keskeinen edellytys yhdenvertaisuuden ja tosiasiallisen tiedonsaannin toteutumiselle.

Teknisen valvonnan kielto kotirauhan piiriin kuuluvissa tiloissa

Pykäläluonnoksen 48 § 4 momentissa todetaan, ettei teknistä valvontaa saa toteuttaa asiakkaan kodissa, asunnossa tai muissa tiloissa, joiden katsotaan kuuluvan kotirauhan piiriin.

Vammaisfoorumi pitää tätä nimenomaista kieltoa tarpeellisena ja perusteltuna. Kirjaus selkeyttää sääntelyä ja vahvistaa kotirauhan suojan merkitystä sosiaalihuollon toimintaympäristössä.

Vammaispalvelut

Hallituksen esitys pykälätäydennyksineen vaikuttaa ensisijaisesti kohdentuvan ikääntyneiden henkilöiden hoivapalveluihin, vaikka sääntelyä ehdotetaan sisällytettäväksi yleislainsäädäntöön vanhuspalvelulain sijasta.

Pykäläehdotuksen 47 §:n mukaan asiakkaan sosiaalipalveluissa voidaan käyttää teknologisia ratkaisuja toimintakyvyn, turvallisuuden, osallisuuden ja hyvinvoinnin tukemiseksi, edellyttäen että ratkaisut soveltuvat asiakkaan palveluihin ja vastaavat hänen tarpeitaan. Vammaispalveluissa teknologiset tarpeet ja käyttötarkoitukset voivat kuitenkin poiketa merkittävästi ikääntyneiden hoivapalveluista.

Tämän vuoksi on tärkeää, että vammaiset henkilöt itse sekä heitä edustavat järjestöt osallistetaan aktiivisesti vammaispalveluissa käytettävien teknologisten ratkaisujen kehittämiseen, arviointiin ja käyttöönottoon. Näin varmistetaan, että ratkaisut tukevat aidosti asiakkaiden yksilöllisiä tarpeita, itsemääräämisoikeutta ja osallisuutta.

Sosiaalihuollon palvelu-uudistus

Sosiaalihuollon palvelu-uudistus on parhaillaan vireillä, ja työryhmä on esittänyt muutoksia muun muassa asiakassuunnitelman laatimisvelvollisuuteen.
Jatkossa on arvioitava, miten mahdollinen uudistus vaikuttaa teknologisten ratkaisujen käyttöä koskevaan asiakasprosessiin, jossa asiakassuunnitelmalla on keskeinen merkitys. Sääntelyn kokonaisuuden johdonmukaisuus ja asiakkaan oikeusturvan toteutuminen edellyttävät, että mahdolliset muutokset sovitetaan yhteen teknologisten ratkaisujen käyttöä koskevan sääntelyn kanssa.

Vammaisfoorumi ry

Maija Aatelo
Puheenjohtaja

Anni Kyröläinen
pääsihteeri
p. 045 217 4936
anni.kyrolainen@vammaisfoorumi.fi